Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

K 18/2020 vp
Ilmastovuosikertomus

Teknologian tutkimuskeskus VTT:n asiantuntijalausunto koskee ilmastovuosikertomusta 2020. Tässä ilmastovuosikertomuksessa on otettu huomioon vuoden 2019 ilmastovuosikertomuksen käsittelyssä esitetyt kehittämistarpeet erityisesti raportoinnin laajuuden osalta. Tarkasteluun on otettu taakanjakosektorin lisäksi myös kasvihuonekaasupäästökehitys päästökauppa- ja maankäyttösektoreilla kokonaiskuvan aikaansaamiseksi. Vuoden 2020 ilmastovuosikertomukseen on sisällytetty edellisen vuoden tapaan myös tiedot politiikkatoimista ja sopeutumisesta.

Ilmastovuosikertomuksessa tarkastellaan kaudelle 2013–2020 ja 2021–2030 asetettujen taakanjakosektorin (päästökaupan ulkopuoliset sektorit) päästövähennysvelvoitteiden saavuttamista. Kaudelle 2013-2020 asetetun päästövähennystavoitteen saavuttamisen todetaan olevan todennäköistä. Jakson 2021-2030 päästövähennystoimet on suunniteltu siten, että velvoite täytetään.

Ilmastovuosikertomuksessa tarkastellaan myös kokonaispäästökehitystä suhteessa hallitusohjelman asettamaan vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteeseen. Todetaan, että suunnitellut toimet eivät ole riittäviä hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseen vuoteen 2035 mennessä.

Taakanjakosektorin kannalta keskeiseksi nostetaan liikennesektorin päästökehitys, mutta todetaan toimia tarvittavan jokaisella päästösektorilla. Suomen hiilineutraaliustavoitteen kannalta todetaan myös päästökauppasektoriin kuuluvilla päästöillä sekä maankäyttösektorin hiilinielujen kehityksellä olevan ratkaiseva merkitys.

Lisätoimia hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi tullaan esittämään uudessa ilmasto- ja energiastrategiassa, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa sekä maankäyttösektorin ilmasto-ohjelmassa, jotka valmistuvat vuonna 2021. Ilmastovuosikertomuksessa tuodaan esille myös EU:n vuodelle 2030 asettamien päästötavoitteiden korottaminen lähivuosina ja kesällä 2021 annettavat lainsäädäntöehdotukset tähän liittyen.

VTT haluaa korostaa seuraavia seikkoja:

1. ***Ilmastovuosikertomus antaa hyvän kuvan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman toteutumisesta ja myös kokonaiskuvan päästökehityksestä***

Ilmastovuosikertomus antaa selkeän kuvan taakanjakosektorin kasvihuonekaasupäästöjen kehityksestä sekä selkeän arvion vuosille 2020 ja 2030 asetettujen kasvihuonekaasupäästövähennystavoitteiden saavuttamisesta nykyisellä politiikalla ja päätöksillä (ml. vuoden 2017 KAISU ja Energia- ja ilmastostrategia). VTT pitää tärkeänä arvioida uusien toimien ja joustokeinojen tarvetta säännöllisesti.

VTT pitää hyödyllisenä tarkastelua päästökauppasektorin päästökehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä maankäyttösektorin erityispiirteiden esille nostamista (päästöjen ja nielujen merkittävät vuotuiset vaihtelut ja suuremmat epävarmuudet toimenpiteiden vaikuttavuuteen ja tietopohjaan liittyen). Myös huomio sektoreiden välisistä kytkennöistä ja eri sektoreiden päästökehityksen vuorovaikutuksista esim. yhteiskunnan eri toimintojen sähköistymisen myötä on tärkeä.

Ilmastovuosikertomus sisältää kuvauksia sektorikohtaisista ja poikkileikkaavista toimista. VTT nosti esille jo edellisessä lausunnossaan vuoden 2019 ilmastovuosikertomukseen, että näitä voisi olla tulevissa vuosikertomuksissa hyödyllistä täydentää ja laajentaa esimerkiksi systemaattisilla ja läpinäkyvillä arvioilla politiikkatoimien vaikutuksista. Arviointien tulisi kattaa integroidusti kaikki sektorit mukaan lukien maankäyttö, maankäytön muutokset sekä metsät (l. LULUCF). Lisäksi tulisi systemaattisesti arvioida jo tehtyjen politiikkatoimien vaikutuksia kasvihuonekaasupäästöihin (l. ex-post -analyysit).

Ilmastovuosikertomus käsittelee nykyisen ilmastolain mukaisesti myös ilmastonmuutokseen sopeutumista. VTT pitää erittäin tärkeänä ilmastonmuutokseen sopeutumisen käsittelyä ilmastonmuutoksen hillinnän rinnalla ottaen huomioon myös hillintä- ja sopeutumistoimien väliset vuorovaikutukset. Laskennallisissa tai laadullisissa politiikkatoimien vaikutusarvioissa ei toistaiseksi ole huomioitu ilmastonmuutokseen sopeutumista, mikä olisi jatkossa hyvä sisällyttää kyseisiin arvioihin.

2. Ilmastovuosikertomus nostaa esille hiilineutraalisuustavoitteeseen liittyvät haasteet - jotka tulee nähdä myös mahdollisuuksina

Ilmastovuosikertomuksessa todetaan, että suunnitellut toimet eivät ole riittäviä hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseen vuoteen 2035 mennessä. VTT on tuottanut taustatietoa hiilineutraalisuustavoitetta koskevaan työhön 2020 julkaistussa raportissa ”Hiilineutraali Suomi 2035 – Skenaariot ja vaikutusarviot”[1], johon myös 2020 ilmastovuosikertomuksessa viitataan. Työ jatkuu juuri käynnistyneessä VN TEAS- hankkeessa ”Hiilineutraali Suomi 2035 – ilmasto- ja energiapolitiikan toimet ja vaikutukset (HIISI)”, joka laatii vaikutusarviot tulevalle ilmasto- ja energiastrategialle sekä uudelle KAISU:lle. Työtä tehdään laajassa yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen (Syke), Luonnonvarakeskuksen (Luke), Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Pellervon taloustutkimuksen (PTT) kesken.

Euroopan komission 17.9.2020 julkaisema vuoden 2030 päästötavoitteen kiristys 55 %:in ja siihen liittyvät vaikutusarviot sisältävät ehdotuksia erittäin suurista muutoksista EU-tason ilmasto- ja energiapolitiikkaan, mukaan lukien päästökaupan laajennus liikenne- ja rakennussektoriin, maatalouden päästöjen siirtäminen ns. AFOLU-sektoriin ja koko taakanjakosektorista luopuminen. Lisäksi maankäyttösektorin integrointi tiiviimmin päästösektoreihin on esillä ehdotuksissa. VTT pitää erittäin tärkeänä, että kyseisistä EU-tason ehdotuksista käynnistetään pikimmiten selvitys, jossa arvioidaan eri politiikka-arkkitehtuurien vaikutuksia Suomelle.

Ilmastohaasteeseen vastaaminen on mittava konkreettisia toimia edellyttävä tehtävä maailmanlaajuisesti ja Suomessa. EU:n tiukennetut ilmastotavoitteet ja Suomen hiilineutraalisuustavoite 2035 ovat hyvä askel oikeaan suuntaan. Ilmastotavoitteiden saavuttaminen vaatii sekä toimintaympäristön muutosta regulaation avulla, että muutoksia asenteissa ja käyttäytymisessä. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää investointeja hiilineutraaliuden vaatimiin teknologioihin ja ratkaisuihin sekä infrastruktuuriin. Investointien rahoitus on myös oleellinen kysymys.

On tärkeää varmistaa, että päästöjen vähentämiseksi tarvittava teknologia ja ratkaisut ovat kaupallisesti saatavilla vaadittavalla aikataululla. Tämä edellyttää, että ratkaisujen käyttöönottoon liittyvien pitkäjänteisten markkinanäkymien lisäksi on turvattava kehityspanokset teknologian demonstrointiin teollisessa ympäristössä. VTT yhdessä suomalaisen ja kansainvälisen toimijaekosysteemin kanssa kehittää ratkaisuja tavoitteena kaupallistaa ratkaisuja nopeasti ja varmistaa kansantaloudellinen hyöty muutoksesta.

Espoossa 28. syyskuuta 2020

Tuula Mäkinen
Vice President, Smart energy and built environment

Hanne Siikavirta
Senior Scientist

[1] Koljonen et al. 2020. Hiilineutraali Suomi 2035 - Skenaariot ja vaikutusarviot. VTT Technology 366.